

ROZDZIAŁ VII. PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

1. Uwagi wstępne

Instytucja prezydenta państwa występuje na gruncie konstytucjonalizmu polskiego od 1921 r. (przewidywała ją Konstytucja Marcowa); w okresie międzywojennym utrzymała się do 1939 r., a następnie funkcjonowała także na uchodźstwie, aż do chwili objęcia urzędu przez pierwszego wybranego w wolnych wyborach Prezydenta III Rzeczypospolitej L. Wałęsę, co nastąpiło 22 grudnia 1990 roku. Przez krótki czas (w latach 1947–1952) urząd prezydenta występował również w systemie naczelnych organów państwa Polski Ludowej, aby ostatecznie zniknąć z systemu politycznego aż do 1989 roku. Rekonstytucjonalizacja instytucji prezydenta nastąpiła w następstwie porozumień *Okrągłego Stołu*, co zaowocowało jej regulacją w noweli konstytucyjnej z 7 kwietnia 1989 r. Ponieważ reaktywowany urząd prezydenta traktowany był jako istotna zdobycz i symbol podjętych pod koniec lat osiemdziesiątych reform ustrojowych, tym samym został utrzymany nie tylko przez „Małą Konstytucję” z 1992 lecz również aktualnie obowiązującą Ustawę Zasadniczą z 2 kwietnia 1997 r.

Ustrojowa pozycja Prezydenta uwarunkowana jest zasadą podziału władzy. Bez wątpienia organ ten usytuowany został (obok Rady Ministrów) w pionie **dualistycznej egzekutywy** (art. 10 ust. 2), co w pełni odpowiada istocie parlamentarno-gabinetowego systemu rządów. Z systemem tym zgodne jest również założenie, iż rząd personalnie i politycznie powiązany jest z większością sejmową, a jego zależność od głowy państwa ma wymiar ograniczony (np. brak możliwości dokonywania przez prezydenta zmian w składzie rządu wyłącznie z jego inicjatywy). Z drugiej jednak strony, racjonalizacja systemu parlamen-

tarnego zakłada występowanie pewnych przejawów aktywności prezydenta w wypadku, gdy w Sejmie zabraknie stabilnej większości. Skutkuje to możliwością pełnienia przez głowę państwa **funkcji arbitra** i podejmowania interwencji w razie zakłócenia „normalnego obrazu stosunków między Sejmem a rządem” (Z. Garlicki).

Najistotniejsze znaczenie z punktu widzenia pozycji ustrojowej Prezydenta RP ma treść art. 126 ust. 1 i 2 Konstytucji, który stanowi, że:

1. Prezydent RP jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej. 2. Prezydent RP czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.

Treść cytowanego artykułu stanowi podstawę rekonstrukcji ogólnych linii funkcji ustrojowych Prezydenta RP. Oznacza to, że w ich ramach może realizować konkretne kompetencje, o ile zostaną rozwinięte w przepisach konstytucyjnych lub ustawowych (Z. Witkowski); wynika to z treści art. 126 ust. 3 zgodnie z którym *Prezydent RP wykonuje swoje zadania w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach.*

Podkreślenia wymaga fakt, że Prezydent RP zdefiniowany jest jako „**najwyższy przedstawiciel RP**” (czyli reprezentant **Państwa**), a nie jako przedstawiciel Narodu. Pomimo zatem, że pochodzi z wyborów powszechnych i bezpośrednich, nie przysługuje mu miano organu przedstawicielskiego.

W doktrynie uznaje się, że druga – pierwszy raz wymieniona przez Ustawę Zasadniczą – funkcja Prezydenta RP sprowadzająca się do określenia go „gwarantem ciągłości władzy państwowej”, pozwala widzieć w nim „(...) swoistą siłę stałą Państwa” stojącą ponad zmieniającymi się układami politycznymi, i co zatem idzie ponad konfiguracjami politycznymi w takich organach jak parlament czy rząd (...), jako swoistego „radcę” Państwa i jego „głowę duchową” (Z. Witkowski).

2. Wybory prezydenckie

Począwszy od noweli konstytucyjnej z 27 września 1990 r. Prezydent RP jest **wybierany przez Naród**. Przyznać należy, że ten sposób

wyłaniania jednoosobowej głowy państwa jest bardziej właściwy dla prezydenckiego i *semi*-prezydenckiego systemu rządów (np. USA, Francja, Finlandia) niż systemu parlamentarno-gabinetowego. Bez wątpienia ten właśnie system wyłaniania Prezydenta w sposób dość istotny wpływa w Polsce na racjonalizację parlamentarnego systemu rządów, lecz z drugiej strony pamiętać też należy, że wpływ na ustalenie takiej właśnie formy wyboru głowy państwa miały w naszym kraju aspekty polityczne, doktrynalno-prawne i personalne.

Zasygnalizować wypada, że jeszcze do niedawna powszechne wybory prezydenckie były przeprowadzane w Europie jedynie w nielicznych państwach (w Austrii – od 1951 r., w Finlandii – od 1991 r., we Francji od 1962 r., w Portugalii – od 1976 r., w Islandii – od 1945 r. oraz w Irlandii – od 1938 r.). Po upadku ustroju socjalistycznego, powszechne wybory prezydenckie zaczęły wręcz „lawinowo” wprowadzać także państwa Europy Środkowo-Wschodniej (Bułgaria, Rumunia, Serbia, Słowenia, Chorwacja a od 1999 r. Słowacja), w tym również te, które powstały w następstwie rozpadu ZSRR (np. Litwa, Mołdawia, Rosja, Białoruś, Ukraina). Przy wyłanianiu prezydentów przez parlamenty pozostały: Czechy, Łotwa, Estonia i Węgry.

Wydaje się, że interesującym będzie wskazać na przyczyny, które miały wpływ na wprowadzenie powszechnych wyborów prezydenckich w państwach *post*-komunistycznych:

- 1) chodziło o **wykreowanie autorytetu stabilizującego istniejący system polityczny**. W wyborach powszechnych upatrywano instytucji przyczyniającej się do umocnienia podmiotowości obywatelskiej – akt wyborczy miał być symbolicznym aktem identyfikacji obywatela z państwem w jego aktualnym kształcie instytucjonalnym i przyczynić się do wzmocnienia poczucia jedności narodowej (E. Popławska). Nie bez znaczenia był również fakt, że na początku lat dziewięćdziesiątych występował powszechny na ogół brak zaufania do partii politycznych, słabo wszak zakorzenionych w kształtującym się dopiero systemie politycznym;
- 2) trudności w procesie transformacji ekonomicznej, wywołujące niezadowolenie społeczne, obniżenie poziomu życia, bezrobocie, perturbacje związane z prywatyzacją i denacjonalizacją

gospodarki powodowały, że zrodziło się hasło **poszukiwania mężów opatrnościowych, dysponujących silną, dominującą władzą**. Z tych też przyczyn w części państw zaczęto wzmacniać pozycję prezydentów wybieranych w wyborach powszechnych i bezpośrednich, poprzez wyposażanie ich w silne kompetencje, kosztem parlamentów i rządów (najdalej w tym kierunku poszły ustroje Rosji, Ukrainy i Białorusi i innych byłych republik ZSRR).

2.1. Zalety i wady powszechnych wyborów prezydenckich

W Polsce, w toku prac nad nową Konstytucją nie było w zasadzie zdecydowanego wystąpienia przeciwko powszechnym wyborom prezydenta. Wszystkie projekty konstytucyjne, które stanowiły podstawę prac nad Ustawą Zasadniczą, przewidywały wybór głowy państwa przez naród. Uznano, że odebranie tego prawa narodowi nie powinno mieć miejsca i był to główny racjonalny powód utrzymania takiej formy wyboru (badania opinii publicznej przeprowadzone w 1995 r. wykazały, że 95% respondentów wypowiedziało się za utrzymaniem wyborów powszechnych). Zauważyć można, że w odniesieniu do systemu wyborczego ma zastosowanie reguła, że to, co raz zostało ustanowione u progu transformacji ustrojowej, staje się w późniejszym czasie właściwie niereformowalne. Musi zaistnieć naprawdę ważny przełom, aby można było zmienić od podstaw dotychczasowy system wyborczy (S. Gebethner).

Akceptacja ukazanego wyżej sposobu wyłaniania głowy państwa nie zwalnia jednak od ukazania określonych zalet a zarazem i wad tego systemu. W doktrynie podkreśla się, że **zaletami** bezpośredniego wyłaniania prezydenta przez naród jest:

1. wzmocnienie legitymacji prezydenta, podniesienie jego autorytetu oraz – niezależnie od uregulowań konstytucyjnych – nadanie prezydentowi stosunkowo silnej pozycji w systemie władzy. Jest to efektem tego, że w systemie wyborów powszechnych legitymacja prezydenta do sprawowania władzy nie jest pochodną legitymacji innego organu państwowego. Prezydent, podobnie jak parlament, wywodzi się z woli suwerena i w związku z tym może nawet przeciwstawić się legislatywie;
2. powszechne wybory prezydenta sprzyjają wytworzeniu się dwóch dużych bloków politycznych dominujących w danym kraju; są niekorzystne dla partii skrajnych. Ograniczają swobodę działania elit partyjnych, pozbawiają ich możliwości decydowania o obsadzeniu urzędu głowy państwa i zmuszają do wystawienia w wyborach kandydatów popularnych w społeczeństwie (K. Wojtyczek);
3. mogą być znacznie korzystniejsze niż wybór prezydenta przez parlament lub specjalnie powołany w tym celu organ wyborczy. Tragiczne doświadczenia związane z wyborem w 1922 r. na Prezydenta II RP Gabriela Narutowicza są przestrożą, że wybór głowy państwa przez parlament – zwłaszcza w niesprzyjających okolicznościach i powikłanych stosunkach politycznych o konfrontacyjnym charakterze – mógłby stanowić zagrożenie dla stabilności systemu politycznego.

Niezależnie od wyżej ukazanych zalet, powszechne wybory prezydenckie mają również – podobnie jak większość funkcjonujących instytucji polityczno-prawnych – określone **wady**. Tytułem przykładu można wskazać na następujące:

1. bezpośredni wybór prezydenta przez naród stwarza pewnego rodzaju „iluzję”; rzecz bowiem w tym, że żaden prezydent – w ramach konstytucyjnych uprawnień – nie jest w stanie samodzielnie, bez udziału większości parlamentarnej zrealizować swój program wyborczy. Tymczasem, powszechność wyborów narzuca konieczność przedstawienia przez kandydatów programów oraz składania przez nich często demagogicznych obietnic, pozbawionych pokrycia. Kampania wyborcza, zabie-

- gi kandydatów o poparcie wyborców, generują nadmierne oczekiwania wobec elekta (przypomnieć należy, że obietnice kandydatów zawarte w głoszonych programach, nie stanowią przyrzeczenia publicznego w myśl przepisów kodeksu cywilnego i wyegzekwowanie ich przez wyborców jest prawnie niemożliwe, gdyż spełnienie ich nie jest zależne wyłącznie od obiecujących);
2. pozycja prezydenta, który przedstawił swój program polityczny w kampanii wyborczej i uzyskał zaufanie wyborców, jest potencjalną konkurencją dla rządu i programu rządowego. Grozi to albo konfliktami między tymi organami albo niezrealizowaniem programu prezydenckiego. Sytuacja taka może wystąpić szczególnie wówczas, gdy prezydent jest innej opcji politycznej niż rządząca koalicja parlamentarna i wywodzący się z niej gabinet (*cohabitation*);
 3. powszechna elekcja – w sytuacji istnienia zbyt łagodnych mechanizmów zgłaszania kandydatów na urząd prezydenta – stwarza szerokie możliwości dla *outsiderów*, zezwalając na włączenie się do walki o urząd głowy państwa osób przypadkowych, wykorzystujących bezpłatny dostęp do mediów;
 4. powszechne wybory wpływają także w znacznym stopniu na partie polityczne i system partyjny. Według ekspertów, „mogą opóźnić, a nawet zahamować kształtowanie się systemu partyjnego, a zwłaszcza pogłębić istniejące rozdrobnienie polityczne”. W państwach, gdzie scena polityczna jest spolaryzowana, powszechny wybór prezydenta sprzyja pogłębianiu się owej polaryzacji. Dzieje się tak dlatego, że z uwagi na niepodzielność puli wygranych (wygrywa tylko jeden), kandydaci nie są zainteresowani tworzeniem koalicji i wycofywaniem się na rzecz innych. Oczekiwanie, że wybory rozstrzygną się dopiero w drugiej turze, stwarza politykom zachętę do uczestniczenia w pierwszej turze albo w nadziei na przejście do ostatecznej rozgrywki, albo dla zwiększenia własnej siły przetargowej w procesie udzielania poparcia jednemu lub drugiemu z czołowych polityków. Tym samym, ta metoda zmniejsza

szanse budowania koalicji programowych i przyczynia się do fragmentaryzacji sceny politycznej;

5. wybory powszechne powodują także reprezentowanie się kandydatów jako ponadpartyjnych, co osłabia ich więź z własną partią. Wokół kandydatów tworzą się luźne, często przypadkowe koalicje wyborcze, połączone jedynie doraźnym interesem. Partie stają przed dylematem, czy wystawić swojego kandydata i promować własne ugrupowanie, czy też zdecydować się na poparcie kandydata ponadpartyjnego, posiadającego szansę na wygraną. Nie wpływa to na stabilność struktur partyjnych.

2.2. Zarządzanie wyborów

Zgodnie z treścią art. 128 ust. 2 Konstytucji, wybory Prezydenta RP zarządza Marszałek Sejmu **na dzień** przypadający nie wcześniej niż na 100 dni i nie później niż na 75 dni przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta, a w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej – nie później niż w czternastym dniu po opróżnieniu urzędu, wyznaczając datę wyborów na dzień wolny od pracy przypadający w ciągu 60 dni od dnia zarządzenia wyborów.

W myśl treści art. 289 Kodeksu wyborczego, wybory zarządzane są przez Marszałka Sejmu nie wcześniej niż na 7 miesięcy i nie później niż na 6 miesięcy przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta RP. Postanowienie Marszałka w sprawie zarządzenia wyborów prezydenckich podaje się do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw RP najpóźniej w 3 dniu od dnia zarządzenia wyborów (art. 290 ust.1). Z tym dniem rozpoczyna się kampania wyborcza (art. 104).

W postanowieniu Marszałka w sprawie wyboru Prezydenta RP ustala się – po zasięgnięciu opinii PKW – kalendarz wyborczy, w którym określone są terminy wykonania przewidzianych w Kodeksie wyborczym czynności wyborczych, jak np. powołania organów przeprowadzających wybory, termin w którym upływa zgłaszanie kandydatów na urząd prezydenta oraz podania do publicznej wiadomości danych o zarejestrowanych kandydatach, terminy utworzenia obwodów głosowania, sporządzenia spisów wyborców itp.

2.3. Prawne warunki wybieralności na urząd Prezydenta RP

Kwalifikacje osób ubiegających się o wybór na urząd Prezydenta RP określa art. 127 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym Prezydentem Rzeczypospolitej może być wybrany **obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu**. Jak już wyjaśniono w rozdz. IV podręcznika, art. 11 § 2 k.w. pozbawia praw wyborczych osoby: 1) skazane prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe, oraz te 2) wobec których wydano prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające utratę prawa wybieralności z powodu złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.

Prezydent wybierany jest na pięcioletnią kadencję i może być ponownie wybrany tylko raz (art. 127 ust. 2). Z treści cytowanego przepisu wynika, że maksymalny okres sprawowania urzędu przez prezydenta wynosi dwie kadencje, czyli w sumie nie może trwać dłużej niż 10 lat bez względu na fakt, czy istnieje ciągłość w sprawowaniu urzędu, czy też między pierwszą i drugą kadencją wystąpiła przerwa.

2.4. Tryb zgłaszania kandydatów na urząd Prezydenta RP

Konstytucja w art. 127 ust. 3 zd. II prawo zgłaszania kandydatów na urząd Prezydenta RP powierzyła grupie co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Zgłoszenie musi być poparte podpisami zgłaszających.

Określenie zasad i trybu zgłaszania kandydatów na urząd głowy państwa określają przepisy kodeksu wyborczego. Wynika z nich, że zgłoszenie obejmuje wieloetapową procedurę; dwa pierwsze etapy dotyczą konstituowania się komitetu wyborczego.

Etap pierwszy sprowadza się do tego, że celem zgłoszenia kandydata na urząd Prezydenta RP i prowadzenia na zasadzie wyłączności kampanii wyborczej na jego rzecz, **obywatele w liczbie co najmniej 15 tworzą komitet wyborczy**. Wymagane jest sporządzenie pisemnego oświadczenia o utworzeniu takiego komitetu z podaniem imion, nazwisk, adresów zamieszkania oraz numerów ewidencyjnych PESEL obywateli wchodzących w jego skład oraz powołania przez komitet –

działającego w imieniu i na jego rzecz – pełnomocnika wyborczego, a także pełnomocnika finansowego (ten ostatni będzie ponosił odpowiedzialność za gospodarkę finansową komitetu oraz spoczywał będzie na nim obowiązek przedłożenia PKW w ciągu 3 miesięcy od dnia wyborów sprawozdania o przychodach i zobowiązaniach finansowych komitetu wraz z opinią biegłego rewidenta). Utworzenie komitetu wymaga: a) pisemnej zgody kandydata na kandydowanie w wyborach, b) pisemnej zgody na utworzenie jego komitetu, c) pisemnego oświadczenia kandydata o posiadaniu prawa wybieralności. Kandydat może udzielić zgody tylko jednemu komitetowi wyborczemu.

Zgoda kandydata na kandydowanie (opatrzona datą i własnoręcznym podpisem) powinna zawierać imię (imiona), nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia oraz obywatelstwo kandydata, a także wskazanie jego przynależności do partii politycznej. Wymagane jest również podanie numeru ewidencyjnego PESEL kandydata oraz informacji o udokumentowanym wykształceniu, wykonywanym zawodzie i miejscu (zakładzie) pracy, a także o adresie zamieszkania

Kandydat urodzony przed dniem 1 sierpnia 1972 r. wyrażając zgodę na kandydowanie w wyborach, składa PKW oświadczenie dotyczące pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi służbami w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. („**oświadczenie lustracyjne**”). PKW przekazuje niezwłocznie oświadczenie lustracyjne kandydata, sądowi okręgowemu właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania kandydata, oraz powiadamia o tym Dyrektora Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Po otrzymaniu od PKW oświadczenia kandydata na Prezydenta RP, sąd wszczyna postępowanie lustracyjne z urzędu (orzeka w składzie trzech sędziów) i wydaje orzeczenie w pierwszej instancji w terminie 21 dni, a w drugiej instancji w terminie 14 dni. Orzeczenie sądu niezwłocznie doręcza się PKW. Prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające fakt złożenia przez osobę lustrowaną niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, powoduje pozbawienie tj. osoby na 10 lat biernego prawa wyborczego na urząd Prezydenta RP (art. 17, art. 21c i g ustawy z dnia 18 października 2006 r. – o ujawnianiu informacji

o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów – tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r., Nr 63, poz. 425 z późn. zm.).

PKW niezwłocznie występuje także do Ministra Sprawiedliwości z zapytaniem o udzielenie informacji z Krajowego Rejestru Karnego o kandydacie

Etap pierwszy kończy się zebraniem przez komitet wyborczy co najmniej 1000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu i popierających kandydata (podpisy te stanowią część wymaganej liczby 100 000 podpisów obywateli popierających kandydata). **Jeden wyborca może udzielić poparcia dowolnej liczbie kandydatów na urząd Prezydenta RP.**

Etap drugi sprowadza się do zawiadomienia Państwowej Komisji Wyborczej przez pełnomocnika o utworzeniu komitetu wyborczego; może to być dokonane najpóźniej w 55 dniu przed dniem wyborów.

W zawiadomieniu o utworzeniu komitetu podaje się:

- a) nazwę komitetu oraz adres jego siedziby,
- b) imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika komitetu wyborczego oraz pełnomocnika finansowego.

Do zawiadomienia załącza się:

- a) oświadczenie o utworzeniu komitetu i oświadczenia pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa,
- b) pisemną zgodę kandydata na kandydowanie w wyborach oraz na utworzenie jego komitetu,
- c) pisemne oświadczenie kandydata o posiadaniu prawa wybieralności,
- d) wykaz co najmniej 1000 obywateli popierających zgłoszoną kandydaturę.

O ile zgłoszenie spełnia wymagane przez kodeks wyborczy warunki, PKW w terminie 3 dni od daty jego doręczenia, postanawia o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu. Gdy zawiadomienie zawiera wady, PKW w terminie 3 dni od dnia doręczenia zawiado-

mienia wzywa pełnomocnika wyborczego do ich usunięcia w ciągu 5 dni. W przypadku nieusunięcia wad w terminie, PKW odmawia przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu (art. 97 k.w.). Na to postanowienie PKW pełnomocnikowi komitetu przysługuje prawo wniesienia w terminie 2 dni od daty doręczenia postanowienia o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu skargi do Sądu Najwyższego, który rozpatruje ją w składzie 3 sędziów w postępowaniu nieprocesowym i wydaje orzeczenie w terminie 3 dni. Od orzeczenia SN nie przysługuje środek prawny. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna skargę pełnomocnika wyborczego za zasadną, PKW niezwłocznie przyjmuje zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego (art. 300 k.w.).

Na wniosek komitetu wyborczego odpowiednie organy mają obowiązek wydać decyzję o nadaniu numeru REGON i NIP, najpóźniej do końca drugiego dnia roboczego następującego po dniu zgłoszenia wniosku o nadanie numeru. Pełnomocnik wyborczy w terminie 7 dni od dnia przyjęcia przez PKW zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego, zawiadamia ten organ o adresie strony internetowej, na której komitet umieszcza informacje określone w kodeksie; informacje o adresie strony internetowej podaje się w Biuletynie Informacji Publicznej.

Informację o utworzonym Komitecie PKW ogłasza w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski” oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Zgłoszenie kandydata na Prezydenta RP dokonywane jest osobiście przez pełnomocnika komitetu wyborczego najpóźniej do godz. 24 w 45 dniu przed dniem wyborów.

Zgłoszenie powinno zawierać:

- 1) imię (imiona), nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania zgłaszającego kandydata wraz ze wskazaniem jego ewentualnej przynależności do partii politycznej,
- 2) nazwę komitetu oraz imię (imiona), nazwisko i adres do korespondencji pełnomocnika wyborczego oraz pełnomocnika finansowego,
- 3) wykaz obywateli popierających zgłoszenie, zawierający czytelne wskazanie imienia (imion) i nazwiska, adresu zamieszka-

nia oraz numeru ewidencyjnego PESEL obywatela, który udziela poparcia składając na wykazie własnoręczny podpis.

PKW rejestruje kandydata na Prezydenta, jeżeli zgłoszenia dokonano zgodnie z przepisami kodeksu, sporządzając protokół rejestracji i zawiadamiając pełnomocnika.

PKW sprawdzając prawidłowość zgłoszenia kandydata, bada:

- 1) czy kandydat spełnia warunki określone w art. 11 § 1 pkt 3 kodeksu (tj. czy posiada obywatelstwo polskie, czy najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat oraz czy korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu),
- 2) zgodność danych dotyczących informacji o kandydacie zawartych w dokumencie o wyrażeniu przez niego zgody na kandydowanie,
- 3) czy zgłoszenie kandydatury poparło podpisami co najmniej 100 tys. obywateli, zgodnie z określonymi przez kodeks wymogami.

PKW postanawia o odmowie rejestracji kandydata, jeżeli nie posiada on prawa wybieralności.

W przypadku, gdy zgłoszenie wykazuje wady, PKW wzywa pełnomocnika do ich usunięcia w terminie 3 dni. W razie ich nieusunięcia PKW odmawia rejestracji kandydata; na postanowienie to pełnomocnikowi komitetu w terminie 2 dni przysługuje skarga do Sądu Najwyższego. SN rozpatruje skargę w składzie 3 sędziów w postępowaniu nieprocesowym i wydaje orzeczenie w terminie 3 dni. Od tego orzeczenia nie przysługuje środek prawny. Jeżeli SN uzna skargę pełnomocnika za zasadną, PKW niezwłocznie rejestruje kandydata.

Po upływie 45 dnia przed dniem wyborów PKW sporządza listę kandydatów, na której w kolejności alfabetycznej nazwisk umieszcza następujące dane: nazwisko, imię (imiona), wiek oraz wskazane w zgłoszeniu udokumentowane wykształcenie, wykonywany zawód, miejsce (zakład) pracy i miejsce zamieszkania zarejestrowanych kandydatów. Na liście umieszcza się również treść oświadczenia lustracyjnego PKW najpóźniej w 20 dniu przed dniem wyborów podaje powyższe dane do wiadomości wyborców przez rozplakatowanie obwieszczeń.

PKW skreśla z listy kandydatów tych kandydatów, którzy wycofali zgodę na kandydowanie, zmarli lub utracili prawo wybieralności. Informację o skreśleniu kandydata PKW niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości (art. 306 kodeksu).

Komitet wyborczy, który zarejestrował kandydata na urząd Prezydenta, ma prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w programach ogólnokrajowych publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych. Łączny czas rozpowszechniania audycji wyborczych wynosi 25 godzin w Telewizji Polskiej, w tym 5 godzin w TV Polonia, i 35 godzin w Polskim Radiu, w tym do 5 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy (art. 326 § 1 i 2 kodeksu).

Komitet wyborczy może wydatkować na kampanię wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitem, którego wysokość jest wyznaczona kwotą 60 groszy przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców (art. 327 § 1 kodeksu wyborczego).

2.5. Zasady wyboru na urząd Prezydenta RP

Zasady ustalające tryb, na podstawie którego dokonywany jest wybór Prezydenta RP określa art. 127 Konstytucji, według którego „1. Prezydent wybierany jest przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich, w głosowaniu tajnym (...) 4. **Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów.** Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie. 5. W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał **więcej głosów** (jest to nadal większość bezwzględna, gdyż w wyborach w II turze uczestniczy wszak tylko dwóch kandydatów).

Przepisy kodeksu wyborczego – wobec milczenia Ustawy Zasadniczej – udzielają odpowiedzi na pytanie **co by było w sytuacji, gdyby w pierwszej lub drugiej turze wyborów, głosowanie miało być przeprowadzone tylko na jednego kandydata, lub gdyby w ogóle zabrakło kandydatów**. Przepisy art. 293 stanowią, że w przypadku zaistnienia takich sytuacji, PKW stwierdza ów fakt w drodze uchwały, którą przekazuje Marszałkowi Sejmu oraz podaje do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw RP. Z kolei, na Marszałku Sejmu spoczywa obowiązek ponownego zarządzenia wyborów nie później niż w 14 dniu od dnia ogłoszenia uchwały PKW w Dzienniku Ustaw.

2.6. Stwierdzanie ważności wyboru Prezydenta RP

Do wejścia w życie ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta RP (Dz. U. Nr 9, poz. 472) organem upoważnionym do rozstrzygania o ważności wyboru prezydenta było Zgromadzenie Narodowe. Wspomnianą ustawą – umieszczając powyższe uprawnienie w gestii **Sądu Najwyższego** – zlikwidowano jednocześnie rozbieżności, jakie istniały między treścią art. 76 ustawy wyborczej a odpowiednimi przepisami Małej Konstytucji z 1992 r. która wymieniając kompetencje Zgromadzenia Narodowego, nie wspominała jednakże o tym, aby takie prawo mu przysługiwało.

Konstytucja RP z 1997 roku w art. 129 ust. 1 *expressis verbis* stanowi, że ważność wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej stwierdza Sąd Najwyższy. Do organu tego przysługuje również wyborcy zgłoszenie protestu przeciwko ważności wyboru głowy państwa na zasadach określonych w ustawie.

Obecnie zatem – zgodnie z treścią art. 324 kodeksu wyborczego – o ważności wyboru Prezydenta RP rozstrzyga w formie uchwały (nie później niż w 30 dniu po podaniu wyników wyborów do wiadomości publicznej przez PKW) Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (z udziałem Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego PKW) na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez PKW oraz po rozpoznaniu protestów; uchwała ta przedstawiana jest niezwłocznie Marszałkowi

Sejmu, podlega również przesłaniu do PKW oraz ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw RP.

3. Objęcie urzędu i wygaśnięcie mandatu Prezydenta RP

Objęcie urzędu przez Prezydenta RP następuje po złożeniu przez niego przysięgi wobec Zgromadzenia Narodowego (art. 130 Konstytucji); dzień objęcia urzędu wliczany jest do pięcioletniej kadencji.

Obowiązujące do kwietnia 2000 roku rozwiązania prawne przewidywały, że nowo wybrany prezydent składał przysięgę następnego dnia po zakończeniu kadencji dotychczas urzędującego. Powodowało to występowanie nieuniknionego faktu krótkiego „bezkrólewia” (nieobsadzenia urzędu prezydenta) trwającego od kilku do kilkunastu godzin. Stan ten – zgodnie z postulatami doktryny prawa konstytucyjnego – zlikwidowała nowelizacja ustawy o wyborze Prezydenta RP z 28 kwietnia 2000 r. Zgodnie z aktualnym brzemieniem art. 291 § 1 i 2 kodeksu wyborczego, **nowo wybrany Prezydent Rzeczypospolitej składa przysięgę wobec Zgromadzenia Narodowego w ostatnim dniu urzędowania ustępującego prezydenta. Ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej kończy urzędowanie z chwilą złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta RP.** W przypadku wcześniejszych wyborów Prezydenta przeprowadzonych wskutek opróżnienia urzędu głowy państwa przed upływem kadencji, zaprzysiężenie nowo wybranego Prezydenta RP następuje w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego o stwierdzeniu ważności wyborów w Dzienniku Ustaw RP.

Normalną przyczyną wygaśnięcia mandatu prezydenckiego jest upływ kadencji; **kadencja ta może ulec przedłużeniu** wyłącznie w przypadku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, gdyż w czasie jego trwania oraz przez 90 dni po jego zniesieniu, nie można przeprowadzać wyborów (art. 228 ust. 7 Konstytucji).

Mandat prezydencki może jednak wygasnąć także przed upływem 5-letniej kadencji, w wyniku **opróżnienia urzędu** z powodu (art. 131 ust. 2 pkt 1–5 Konstytucji):

- 1) śmierci Prezydenta RP,
- 2) zrzeczenia się urzędu przez Prezydenta RP,
- 3) stwierdzenia nieważności wyboru Prezydenta RP lub innych przyczyn nieobjęcia urzędu po wyborze (np. z powodu odmowy złożenia przysięgi),
- 4) uznania przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia, uchwałą podjętą większością 2/3 głosów ustawowej liczby członków ZN,
- 5) złożenia Prezydenta RP z urzędu orzeczeniem Trybunału Stanu.

Wszystkie wskazane wyżej przypadki opróżnienia urzędu Prezydenta RP wywołują ten skutek, że Marszałek Sejmu tymczasowo – z mocy samego prawa – do czasu wyboru nowego Prezydenta Rzeczypospolitej wykonuje obowiązki spoczywające na głowie państwa. Gdy Marszałek Sejmu nie może wykonywać obowiązków Prezydenta, obowiązki te przejmuje Marszałek Senatu. Jednakże, **osoba wykonująca obowiązki Prezydenta RP nie może postanowić o skróceniu kadencji Sejmu.**

Przejściowa niemożność sprawowania urzędu przez Prezydenta RP (np. od momentu podjęcia przez ZN uchwały o postawienie go w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu do momentu wydania orzeczenia o uniewinnieniu) również powoduje konieczność przejęcia jego obowiązków przez Marszałka Sejmu (a gdy jest to niemożliwe, przez Marszałka Senatu). Gdyby Prezydent RP nie był w stanie poinformować Marszałka o niemożności sprawowania urzędu, wówczas o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny na wniosek Marszałka Sejmu (art. 131 ust. 1).

4. Kontrasygnata aktów urzędowych Prezydenta RP oraz instytucja prerogatyw

Na prawno-ustrojową pozycję Prezydenta RP w sposób zasadniczy rzutuje **zasada nieodpowiedzialności politycznej przed Sejmem**. Realizowane przez głowę państwa kompetencje – wywodzące się

z nakreślonych w art. 126 Konstytucji funkcji – konkretyzują się w postaci aktów urzędowych. Ustawa zasadnicza przyjmuje w art. 144 ust. 2 generalną zasadę, że akty te dla swej ważności wymagają podpisu (tzw. **kontrasygnata** – od łac. *contra* – przeciw, *signo* – podpisywać) Prezesa Rady Ministrów, który kontrasygnując je ponosi za nie odpowiedzialność przed Sejmem.

Instytucja kontrasygnaty po raz pierwszy została wprowadzona w Polsce w Konstytucji z 3 maja 1791 r. (... *każda ze Straży rezolucja pod imieniem królewskim i z podpisem ręki jego wychodzić będzie. Powinna być jednak **podpisana także przez jednego z ministrów** zasiadających w Straży i tak podpisana do posłuszeństwa wiązać będzie...*); za wyjątkiem lat 1952–1989 występowała również we wszystkich konstytucyjnych rozwiązaniach ustrojowych z tym, że jej kształt ulegał systematycznym przeobrażeniom.

Aktualnie Konstytucja stanowi, że kontrasygnata dotyczy „aktów urzędowych” głowy państwa. Ponieważ akty te mogą mieć zróżnicowany charakter, w doktrynie na ogół przyjmuje się, że wymóg kontrasygnaty dotyczyć ma wyłącznie tych, które przybierają formę pisemną. R. Mojak słusznie zauważa, że „objęcie kontrasygnatą czynności urzędowych Prezydenta, z istoty których nie wynika konieczność formy pisemnej, prowadziłoby do konstruowania koncepcji kontrasygnaty dorozumianej, zakładającej objęcie odpowiedzialnością polityczną premiera wszelkich czynności urzędowych Prezydenta”.

W myśl założeń Konstytucji, kontrasygnata pełni rolę linii oddzielającej sferę działalności własnej Prezydenta od sfery działalności wspólnej głowy państwa i rządu w obszarze dualistycznej egzekutywy.

Prerogatywami Prezydenta są akty urzędowe podejmowane samodzielnie, bez konieczności uzyskania kontrasygnaty. Wzmacniają one pozycję głowy państwa wskazując na samodzielne atrybuty jego władzy.

Konstytucja w art. 144 ust. 3 wyodrębnia zakres prerogatyw, obejmujący 30 aktów urzędowych. Zalicza do nich: 1) zarządzanie wyborów do Sejmu i Senatu, 2) zwoływanie pierwszego posiedzenia nowo wybranego Sejmu i Senatu, 3) skracanie kadencji Sejmu w przypadkach określonych w Konstytucji, 4) przejawianie inicjatywy ustawodawczej, 5) zarządzanie referendum ogólnokrajowego, 6) podpi-

sywanie lub odmowa podpisania ustawy, 7) zarządzanie ogłoszenia ustawy oraz umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw RP, 8) zwracanie się z orędyem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego, 9) kierowanie wniosku do Trybunału Konstytucyjnego, 10) kierowanie wniosku o przeprowadzenie kontroli przez Najwyższą Izbę Kontroli, 11) desygnowanie i powoływanie Prezesa Rady Ministrów, 12) przyjmowanie dymisji Rady Ministrów i powierzanie jej tymczasowego pełnienia obowiązków, 13) występowanie z wnioskiem do Sejmu o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu członka Rady Ministrów, 14) odwoływanie ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności, 15) zwoływanie Rady Gabinetowej, 16) nadawanie orderów i odznaczeń, 17) powoływanie sędziów, 18) stosowanie prawa łaski, 19) nadawanie obywatelstwa polskiego i wyrażanie zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego, 20) powoływanie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, 21) powoływanie Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, 22) powoływanie Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, 23) powoływanie prezesów Sądu Najwyższego oraz wiceprezesów Naczelnego Sądu Administracyjnego, 24) kierowanie wniosku do Sejmu o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego, 25) Powoływanie członków Rady Polityki Pieniężnej, 26) powoływanie i odwoływanie członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego, 27) powoływanie członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, 28) nadawanie statutu Kancelarii Prezydenta RP oraz powoływanie i odwoływanie Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej, 29) wydawanie zarządzeń wewnętrznych, 30) zrzeczenie się urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej.

Zakres prerogatyw prezydenckich został ukształtowany w sposób pozwalający głowie państwa samodzielnie wykonywać te zadania, które wykraczają poza sferę działalności rządowej, a wiążą się z wykonywaniem przez Prezydenta funkcji arbitra oraz z oddziaływaniem na skład i funkcjonowanie władzy ustawodawczej oraz sądowniczej.

5. Odpowiedzialność Prezydenta RP

System parlamentarno-gabinetowy zakłada, że głowa państwa za swe czynności urzędowe nie ponosi odpowiedzialności parlamentarnej

(politycznej). Nie jest ona jednakże całkowicie zwolniona od odpowiedzialności – może być pociągnięta do odpowiedzialności konstytucyjnej.

Taką właśnie odpowiedzialność przewiduje wobec Prezydenta RP Konstytucja, stanowiąc w art. 145 ust. 1, że: „**Prezydent za naruszenie Konstytucji, ustawy lub za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu**”. Treść cytowanego artykułu stwarza podstawę do przyjęcia, że odpowiedzialność Prezydenta występuje w postaci:

- a) **odpowiedzialności za delikt konstytucyjny** – pod pojęciem tym rozumie się zawinione naruszenie Konstytucji lub ustawy, nie mające charakteru przestępstwa, przez osoby zajmujące najwyższe stanowiska państwowe. Dopuszczenie się naruszenia Ustawy zasadniczej lub innej ustawy musi nastąpić w zakresie urzędowania albo w związku z zajmowanym stanowiskiem (por. art. 3 ustawy z 26 marca 1982 r. – o Trybunale Stanu – Dz. U. z 1993 r., Nr 38, poz. 172 z późn. zm.);
- b) **odpowiedzialności karnej za jakiegokolwiek przestępstwo** (a nie tylko za przestępstwo, którego znamiona wyczerpują także czyn stanowiący delikt konstytucyjny). Nowelizacja ustawy o Trybunale Stanu z dnia 29 sierpnia 2003 r. (Dz. U. Nr 175, poz. 1692) doprecyzowuje, że chodzi o odpowiedzialność „**za popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego**”.

Jak już wcześniej wspomniano, prawo postawienia Prezydenta RP w stan oskarżenia przysługuje wyłącznie Zgromadzeniu Narodowemu. Wstępny wniosek może być złożony do Marszałka Sejmu przez 140 członków Zgromadzenia. Powinien on zawierać: 1) określenie osoby podlegającej odpowiedzialności, 2) określenie zarzutu, 3) uzasadnienie (art. 6 ust. 3 ustawy o TS). Marszałek Sejmu kieruje wniosek do Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej, która przedstawia ZN sprawozdanie z przeprowadzonego postępowania wraz z wnioskiem o postawienie Prezydenta w stan oskarżenia lub o umorzenie postępowania w sprawie. ZN podejmując uchwałę w sprawie postawienia Prezydenta w stan oskarżenia, wybiera spośród swoich członków dwóch oskarżycieli, z których każdy powinien odpowiadać wa-

runkom wymagany do powołania na stanowisko sędziego. Uchwała o postawieniu Prezydenta w stan oskarżenia stanowi akt oskarżenia. Z dniem jej podjęcia sprawowanie urzędu Prezydenta RP ulega zawieszeniu do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał Stanu (art. 10 ust. 1).

6. Kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej

Konstytucja nie dokonuje klasyfikacji kompetencji Prezydenta RP ani też nie wymienia ich wszystkich, odsyłając w art. 126 ust. 3 do szczegółowych uregulowań ustawowych. Jednakże, określając w art. 126 ust. 1 i 2 główne funkcje działań głowy państwa, stwarza podstawę do realizowania przezeń konkretnych kompetencji sformułowanych w szczegółowych przepisach konstytucyjnych i ustawowych.

Doktryna przedstawia różnorodne klasyfikacje kompetencji prezydenta wiążąc je bądź to z osobistymi uprawnieniami głowy państwa, bądź też z koniecznością uzyskania kontrasygnaty premiera. Podkreśla się również, że nie jest możliwe jednoznaczne przypisanie kompetencji poszczególnym funkcjom wymienionym w art. 126, gdyż z reguły jedna i ta sama kompetencja służy realizacji różnych zadań jednocześnie. Należy sądzić, że stosunkowo przejrzysty podział kompetencji Prezydenta RP można uzyskać wymieniając uprawnienia przysługujące mu jako „głowie państwu” oraz te, które wskazują na jego związki z organami władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej.

6.1. Kompetencje Prezydenta RP jako „głowy państwa”

W tej grupie kompetencji Prezydenta RP wskazać należy na fakt, że:

- 1) reprezentuje on Rzeczpospolitą Polską w stosunkach zewnętrznych i w związku z tym przysługuje mu prawo (art. 133 ust. 1):
 - a) mianowania i odwoływania pełnomocnych przedstawicieli RP w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych (pod pojęciem „pełnomocnych przedstawicieli” konwencja wiedeńska z 18 czerwca 1961 r. rozumie ambasadorów i posłów, i tylko ich mianuje i odwołuje Prezydent – za kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów),

- b) przyjmowania listów uwierzytelniających i odwołujących akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych (zgodnie z wyżej cytowaną konwencją listy takie Prezydent przyjmuje od nuncjuszy, ambasadorów i posłów – uprawnienie to nie podlega kontrasygnacie),
- c) ratyfikowania i wypowiedzania umów międzynarodowych; ratyfikacja (od łac. *ratius* – pewny oraz *facio* – czynić) oznacza wyrażenie w imieniu państwa ostatecznej zgody na związanie się umową międzynarodową.

O ratyfikowaniu lub wypowiedzeniu umowy międzynarodowej Prezydent jest obowiązany zawiadomić Sejm i Senat, a dla ratyfikacji lub wypowiedzenia umów wskazanych w art. 89 ust. 1 Konstytucji, wymagana jest uprzednia zgoda parlamentu wyrażona w ustawie (chodzi o umowy dotyczące: 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub wojskowych, 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji, 3) członkostwa RP w organizacji międzynarodowej, 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym, 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy).

Prezydent przed ratyfikacją umowy międzynarodowej może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z konstytucją (art. 133 ust. 2).

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że Prezydent RP w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem (Spraw Zagranicznych) – art. 133 ust. 3. Rozwiązanie to wyklucza prowadzenie przez głowę państwa polityki konkurencyjnej wobec tej, która lansowana jest przez rząd.

Do innych kompetencji przysługujących Prezydentowi RP jako głowie państwa zaliczyć można:

- 1) nadawanie orderów i odznaczeń (Prezydent przewodniczy kapitułom Orderów Orła Białego i Polonia Restituta, jest Wielkim Mistrzem Orderu i *ex officio* kawalerem tych orderów, ma samodzielne prawo występowania z inicjatywą nadawania orderów i odznaczeń),

- 2) nadawanie tytułów naukowych,
- 3) nadawanie obywatelstwa polskiego i wyrażanie zgody na zrzeczenie się tego obywatelstwa (art. 144 ust. 3 pkt 19),
- 4) stosowanie prawa łaski (prawa tego nie stosuje się do osób skazanych przez Trybunał Stanu – art. 139),
- 5) wprowadzanie stanu wojennego i wyjątkowego (zagadnienie to będzie przedmiotem omówień w rozdz. XV).

6.2. Kompetencje Prezydenta RP związane z funkcjonowaniem parlamentu

W tym zakresie Prezydentowi RP przysługuje prawo do:

- 1) zarządzania wyborów do Sejmu i Senatu RP (wybory zarządzane są nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu i odbywają się w dniu wolnym od pracy, przypadającym w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu. Jeżeli Prezydent skracia kadencję parlamentu, to zarządzając nowe wybory wyznacza ich datę na dzień przypadający nie później niż w ciągu 45 dni od dnia zarządzenia skrócenia kadencji (art. 98 ust. 2 i 5),
- 2) zwoływania pierwszego posiedzenia Sejmu i Senatu (posiedzenia te powinny się odbyć w terminie 30 dni od dnia wyborów, a w wypadku skrócenia kadencji parlamentu – w terminie 15 dni po dniu wyborów – art. 109 ust. 2 i art. 98 ust. 5),
- 3) wyznaczania Marszałka Seniora w Sejmie i w Senacie (art. 1 ust. 2 regulaminu Sejmu i art. 30 ust. 1 regulaminu Senatu),
- 4) skracania kadencji izb (zagadnienie to było przedmiotem omówień w rozdz. VI pkt 4.1.); w kompetencji tej odzwierciedla się bardzo ważny instrument realizacji przez głowę państwa funkcji arbitra,
- 5) przejawiania inicjatywy ustawodawczej (art. 118 ust. 1),
- 6) zgłaszania poprawek do przedłożonych przez siebie projektów ustaw (art. 119 ust. 2),
- 7) stosowania weta ustawodawczego (art. 122 ust. 5),
- 8) wystąpienia z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją (art. 122 ust. 4),

- 9) podpisania ustawy (art. 122 ust. 2) – kompetencje wymienione w pkt 5–9 były omówione w rozdz. VI pkt 9.2.,
- 10) zarządzenia ogłoszenia ustawy w Dzienniku Ustaw RP (art. 122 ust. 2),
- 11) zwracania się z orędziem do Sejmu, Senatu lub Zgromadzenia Narodowego (art. 140),
- 12) zarządzenia referendum ogólnokrajowego (wymagana jest zgoda Senatu wyrażona bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów – art. 125 ust. 2),
- 13) występowania do Sejmu z wnioskiem o powołanie Prezesa NBP (art. 227 ust. 3).

6.3. Kompetencje Prezydenta RP związane z funkcjonowaniem władzy wykonawczej

Na plan pierwszy w tej grupie kompetencji Prezydenta RP wysuwają się:

- 1) kompetencje związane z powoływaniem Rady Ministrów i przyjmowaniem jej dymisji (wszystkie uprawnienia głowy państwa wiążące się z tą sferą jej działalności są przedmiotem omówień w rozdz. VIII pkt 3 i 4),
- 2) występowanie do Sejmu z wnioskiem o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu członka Rady Ministrów (art. 156 ust. 2),
- 3) zwoływanie Rady Gabinetowej (art. 141) – por. omówienie zawarte w rozdz. VIII pkt 6,
- 4) wydawanie – na podstawie szczegółowych upoważnień ustawowych i w celu wykonania ustaw – rozporządzeń wykonawczych (art. 142 ust. 1),
- 5) wydawanie – na podstawie ustaw – zarządzeń (art. 142 ust. 1),
- 6) wydawanie – na wniosek Rady Ministrów – rozporządzeń z mocą ustawy; akty te mogą być stanowione wyłącznie w czasie trwania stanu wojennego w sytuacji, gdy Sejm nie może zebrać się na posiedzenie (art. 234 ust. 1),
- 7) zarządzanie – na wniosek premiera – powszechnej lub częściowej mobilizacji i użycia Sił Zbrojnych do obrony RP (jest

- to możliwe w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa – art. 136),
- 8) pełnienie funkcji najwyższego zwierzchnika Sił Zbrojnych (art. 134 ust. 1); w czasie pokoju Prezydent RP sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej (art. 134 ust. 2),
 - 9) mianowanie Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów sił zbrojnych (art. 134 ust. 3),
 - 10) mianowanie – na wniosek premiera – Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych (na czas wojny) – art. 134 ust. 4,
 - 11) nadawanie stopni wojskowych na wniosek Ministra Obrony Narodowej (art. 134 ust. 5),
 - 12) powoływanie i odwoływanie członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego (art. 134 ust. 5),
 - 13) określanie kierunków rozwoju Sił Zbrojnych – na wniosek Ministra Obrony Narodowej (art. 5 pkt 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP),
 - 14) powoływanie dwóch członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (art. 7 ust. 1 ustawy o radiofonii i telewizji),
 - 15) powoływanie Prokuratora Generalnego spośród kandydatów zgłoszonych przez Krajową Radę Sądownictwa i Krajową Radę Prokuratury (art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2009 r. – o zmianie ustawy o prokuraturze oraz niektórych innych ustaw),
 - 16) zlecenie przeprowadzenia kontroli Najwyższej Izbie Kontroli (art. 144 ust. 3 pkt 10),
 - 17) nadawanie statutu Kancelarii Prezydenta oraz powoływanie i odwoływanie jej Szefa (art. 143).

6.4. Kompetencje Prezydenta RP związane z funkcjonowaniem władzy sądowniczej

Możliwość obsadzania przez Prezydenta stanowisk w organach władzy sądowniczej stanowi jedną z gwarancji apolityczności decyzji personalnych w obrębie tej władzy. W efekcie wpływa to na wyłączenie prawa oddziaływania na sądy i trybunały ze strony rządu i większości parlamentarnej (K. Wojtyczek).

Realizując kompetencje w tym zakresie, Prezydent RP:

- 1) mianuje sędziów na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa (art. 179),
- 2) odwołuje sędziów Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa w przypadkach określonych w ustawie (art. 33 ustawy o SN),
- 3) powołuje I Prezesa Sądu Najwyższego spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego (art. 183 ust. 3),
- 4) powołuje prezesów Sądu Najwyższego (art. 144 ust. 3 pkt 13),
- 5) powołuje Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSA (art. 185),
- 6) powołuje wiceprezesów Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 144 ust. 3 pkt 13),
- 7) powołuje Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów TK (art. 194 ust. 2),
- 8) wskazuje jednego członka Krajowej Rady Sądownictwa (art. 187 ust. 1 pkt 1),
- 9) ma prawo występować z wnioskami do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności aktu normatywnego z konstytucją (art. 191 ust. 1 pkt 1).

Organem pomocniczym Prezydenta RP jest **Kancelaria**, która wykonuje zadania wynikające z kompetencji Prezydenta, określone w Konstytucji i innych ustawach. Zapewnia ona obsługę merytoryczną, organizacyjną, prawną i techniczną Prezydenta, Szefa Kancelarii, sekretarzy i podsekretarzy stanu.

Na czele Kancelarii stoi Szef Kancelarii, który kieruje jej pracami. Szefa Kancelarii (podobnie jak i jego zastępcę oraz Szefa Gabinetu Prezydenta oraz sekretarzy i podsekretarzy stanu) powołuje i odwołuje Prezydent.

W skład Kancelarii wchodzi następujące komórki organizacyjne: **Gabinet Prezydenta**, w skład którego wchodzi cztery zespoły (Zespół Gabinetu Prezydenta, Zespół Sekretariatu Prezydenta, Zespół Protokolarny Prezydenta oraz Zespół Obsługi Organizacyjnej Prezydenta), **Gabinet Szefa Prezydenta**, **Biura** (Prawa i Ustroju, Kadr i Odznaczeń, Spraw Zagranicznych, Doradców, Ekspertyz i Opinii, Prasowe, ds. Wystąpień Prezydenta i Patronatów, Inicjatyw Społecznych, Listów i Opinii Obywatelskich, Kultury, Nauki i Dziedzictwa Narodowego, Obywatelstw i Prawa Łaski, Finansowe, Kontroli i Audytu Wewnętrznego, Administracyjne) oraz **Zespół Analiz Bieżących**.

Kancelaria zapewnia obsługę finansową działalności Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Biura Bezpieczeństwa Narodowego (zarządzenie Nr 1 Prezydenta RP z dnia 28 marca 2006 r. w sprawie nadania statutu Kancelarii Prezydenta RP (niepublik.), zmienione zarządzeniem Nr 1 Prezydenta RP z dnia 14 lutego 2007 r. (niepublik.).

Literatura

1. Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2008.
2. Bożyk S., *Wybory prezydenckie*, Białystok 1995.
3. Buczkowski J., *Podstawowe zasady prawa wyborczego III Rzeczypospolitej*, Lublin 1998.
4. Ciapała J., *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989–1997)*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 1999.
5. Dziemidok B., *Partie polityczne a wybory prezydenckie 1995 roku w Polsce*, Lublin 1998.
6. Frankiewicz A., *Kontrasygnata aktów urzędowych Prezydenta RP*, Zakamycze, Kraków 2004.
7. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne, zarys wykładu*, Wyd. Liber, Warszawa 2010.
8. Gebethner S., *Wybory jako demokratyczny sposób kreowania organów władzy publicznej*, [w:] *Ustrój i struktura aparatu państwowego i samo-*

- rządu terytorialnego*, pod red. W. Skrzydły, Wyd. Sejmowe, Warszawa 1997.
9. Górecki D., *Pozycja ustrojowo-prawna Prezydenta Rzeczypospolitej i rządu w ustawie konstytucyjnej z 23 kwietnia 1935 roku*, Łódź 1995.
 10. Grzybowski M. (red), *System rządów Rzeczypospolitej Polskiej. Założenia konstytucyjne a praktyka ustrojowa*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2006.
 11. Kruk M., *System rządów w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, [w:] *Ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w nowej Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*, Lublin 1998.
 12. *Konstytucja 3 Maja* – opr. J. Łojek, Lublin 1981.
 13. Mojak R., *Instytucja Prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych 1989–1992*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 1994.
 14. Mojak R., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne*, pod red. W. Skrzydły, Wyd. Verba, Lublin 2010.
 15. *Ordynacja prezydencka – wprowadzenie*, W. Skrzydło, Kraków 1999.
 16. Osiński J. (red.), *Prezydent w państwach współczesnych*, SGH, Warszawa 2000.
 17. Popławska E., *Instytucja Prezydenta w systemie politycznym Francji*, Lublin 1998.
 18. Sagan S., *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 2001.
 19. Sarnecki P., *Kontrasygnata aktów prawnych Prezydenta RP*, „Przegląd Sejmowy” 1996, nr 2.
 20. Sarnecki P., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do przepisów*, Zakamycze, Kraków 2000.
 21. Sarnecki P., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, cz. II, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2001.
 22. Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej – komentarz*, Kraków 1998.
 23. Szeliga Zb., *Odpowiedzialność parlamentarzystów, Prezydenta, Rady Ministrów oraz jej członków w świetle Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, Wyd. UMCS, Lublin 2003.
 24. Szymczak T., *Kontrasygnata aktów prawnych Prezydenta*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1996, z. 38.
 25. Szymczak T., *Tryb wyłaniania Prezydenta RP. Dylematy wyboru przez Zgromadzenie Narodowe i w drodze wyborów powszechnych*, [w:]

- Ustrój i struktura aparatu państwowego i samorządu terytorialnego*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 1997.
26. Witkowski Z., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Prawo konstytucyjne*, Wyd. Dom Organizatora, Toruń 2011.
27. Wojtyczek K., *Prezydent Rzeczypospolitej*, [w:] *Prawo konstytucyjne*, pod red. P. Sarneckiego, 4 wyd., C. H. Beck, Warszawa 2002.
28. Wołpiuk W. J., *Instytucja prezydenta. Geneza i rozwój*, [w:] *Konstytucja i władza we współczesnym świecie. Doktryna – Prawo – Praktyka*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2002.